Write notes on any **two** of the following, one of which should be in Sanskrit :

वाडवानल, क्षीरसागर, गन्धर्वनगरलेखा, भगवान् सूर्य, युगभेद ।

munotes.in

[This question paper contains 8 printed pages.]

1 AUG 2023 Maitreyi College ★ Chanakya Puri, New Delhi-110021 ★ LIBRARY

Your Roll No. ....

Sr. No. of Question Paper : 1316 F

Unique Paper Code	:	2132101201
Name of the Paper	:	Classical Sanskrit Literature (Prose)
Name of the Course	:	**UGCF, BA (H)**
Semester	:	II

Duration : 3 Hours Maximum Marks : 90

Instructions for Candidates

1. Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.
2. Unless otherwise required in a question answers should be written either in Sanskrit or in Hindi or in English, but the same medium should be used throughout the paper.

छात्रों के लिए निर्देश

1. इस प्रश्न-पत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए ।

P.T.O.

2. अन्यथा आवश्यक न होने पर, इस प्रश्नपत्र का उत्तर संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिए, लेकिन सभी उत्तरों का माध्यम एक ही होना चाहिए।

1. निम्नलिखित में से किसी **चार** का अनुवाद कीजिए : (4×5=20)

Translate any **four** of the following :

(i) एवं समतिक्रामत्सु केषुचिद <u>दिवसेषु</u> राजा चन्द्रापीडस्य यौवराज्याभिषेकं चिकीर्षुः प्रतीहारानुपकरणसंभारसंग्रहार्थमादिदेश। समुपस्थितयौव-राज्याभिषेंकं च त कदाचिद् दर्शनार्थमागतमारूढविनयमपि विनीत-तरमिच्छञ्शुकनासः सविस्तरमुवाच। तात चन्द्रापीड! विदितवेदितव्यस्याधीतसर्व<u>शास्त्रस्य</u>ते नाल्पमप्युपदेष्टव्यमस्तिष।

(ii) अशिशिरोपचारहार्योऽवतितीव्रो दर्पदाहज्वरोष्मा। सततममूलमन्त्रशम्यो विषयो विषयविषास्वादमोहः। नित्यमस्नानशौचवध्यो बलवान् रागमलावलेपः। अजस्त्रमक्षपावसानप्रबोधा घोरा च राज्यसुखसन्निपात-निद्रा भवतीति विस्तरेणाभिधीयसे। गर्भेश्वरत्वमभिनवयौवनत्वमप्रतिम-रूपत्वममानुषशक्तित्वंचेति महतीयं खल्वनर्थपरम्परा।

6. प्रश्न संख्या 1 तथा 2 के किन्हीं **पाँच** रेखांकित पदों पर व्याकरणात्मक टिप्पणी लिखिए। (1×5=5)

Write grammatical note on any **five** of the underlined words in question 1 and 2.

7. संस्कृत गद्यकाव्य के उद्भव व विकास पर प्रकाश डालिए। (10)

Enlighten onthe origin and development of Sanskrit Prose Literature.

अथवा / OR

निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** पर टिप्पणी लिखिए :

Write notes on any **two** of the following :

शुकसप्तति, हितोपदेश, तिलकमंजरी, वासवदत्ता।

8. निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** पर टिप्पणी लिखिए जिनमें से एक संस्कृत में होनी चाहिए : (2×5=10)

munotes.in

4. शिवराजविजय एक ऐतिहासिक उपन्यास है सिद्ध कीजिए । (11)

Prove that Shivrajavijaya is a historical novel.

अथवा / OR

शिवराजविजय के प्रथम निःश्वास के आधार पर गौरबटु एवं श्यामबटु के स्वरूप एवं उनके मध्य होनेवाले संवाद का वर्णन कीजिए ।

Describe the character of Gaurbatu and Shyambatu and the dialogue between them on the basis of First canto of Shivrajavijaya.

5. दण्डीकी गद्य शैली की विवेचना कीजिए । (11)

Describe Dandi's Prose style.

अथवा / OR

विश्रुतचरितम् के आधार पर राजा की दिनचर्या का वर्णन कीजिए ।

Describe the routine of the king on the basis of Vishrutcharitam.

(iii) तस्मिन् पूज्यमाने, "योगिराडुत्थित" इति, "आयात" इति च आकर्ण्य कर्णपरम्परया बहवो जनाः परितः स्थिताः । सुघटितं शरीरम्, सान्द्रां जटाम्, विशालान्यङ्गानि अङ्गारप्रतिमे नयने, मधुरां गम्भीरां च वाचवर्णयन्तश्चकिता इव सञ्जाताः ।

(iv) अरुणएषप्रकाशः पूर्वस्यांभगवतोमरीचिमालिनः। एषभगवान्मणिराकाश-मण्डलस्य, चक्रवर्तीखेचरचक्रस्य, कुण्डल-माखण्डलदिशः, दीपकोब्रह्माण्डभाण्डस्य, प्रेयान्पुण्डरीकपटलस्य, शोक-विमोकः कोक-<u>लोकस्य</u>, अवलम्बोरोलम्बकदम्बस्य, सूत्रधारः सर्वव्यवहारस्य, इनश्चदिनस्य ।

(v) 'तात, क एष बालः को वा भवान्, कथं चेयमापदापत्रा' इति । सोऽश्रु-गद्दमगदत्-श्रूयतां महाभाग! विदर्भो नाम जनपदः । <u>तस्मिन्</u> भोज-वंशभूषणम्, अंशावतार इव धर्मस्य, अतिसत्त्वः, सत्यवादी, वदान्यः, विनीत, विनेता <u>प्रजानाम्</u>, रञ्जितभृत्यः, कीर्तिमान्, उत्थानशीलः, शास्त्रप्रमाणः, शक्यभव्य-कल्पारम्पी संभावयिता बुधान्, प्रभावयिता सेवकान्, उद्भावयिता बन्धून्, न्यग्भावयिता शत्रून्.....।

(vi) एतदाकर्ण्य 'स्थानएवगुरुभिरनुशिष्टम् । तथाक्रियते' इत्यन्तः पुरमविशत् । तां च वार्तां <u>पार्थिवेन</u>प्रमदासंनिधौप्रसङ्गेनोदीरितामुप-निशम्यसमीषोपविष्टश्चित्तानुवृत्तिकुशलः, प्रसादवित्तो गीतनृत्यवाद्या-

munotes.in

दिष्वबाह्योबाह्यगारीपरायणः, पटुरयन्त्रितमुखो, बहुभङ्गिविशारदः, परिवादरुचिः, पैशुन्यपण्डितः, सचिवमण्डलादप्युत्कोचहारी, सकलदुर्नयोपाध्यायः, कामतलन्त्रकर्णधारः, कुमारसेवकोविहारभद्रो-नामस्मितपूर्व व्यज्ञापयत् ।

2. निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** की सप्रसंग व्याख्या कीजिए : (2×6=12)

Explain any **two** of the following with reference to the context :

(i) तत्क्षणमेव च "कुत इदम्? किमिदमिति दृश्यतां ज्ञायताम्" इत्यादिश्य छात्रेषु विसृष्टेषु, क्षणानन्तरं छात्रेणैकेन भयभीता सवेगमत्युष्णं दीर्घ निःश्वसती, मृगीव व्याघ्राऽऽघ्राता, अश्रुप्रवाहैः स्नाता, सवेपथुः कन्यकैका अङ्के निधाय समानीता । चिरान्वेषणेनापि च तस्याः सहचरी सहचरो वा न प्राप्तः ।

(ii) इन्द्रियहरिणहारिणी च सततमतिदुरन्तेयमुपभोगमृगतृष्णिका । नवयौवनकषायितात्मनश्च सलिलानीव तान्येव विषयस्वरूपाण्या-स्वाद्यमानानि मधुरतराण्यापतन्ति मनसः । नाशयति च दिङ्मोह इवोन्मार्गप्रवर्तकः पुरुषमत्यासङ्गो विषयेषु । भवादृशा एव भवन्ति भाजनान्युपदेशानाम् ।

(iii) अभिजातमहिमिव लङ्घयति । शूरं कण्टकमिव परिहरति । दातारं दुःस्वप्नम् इव न स्मरति । विनीतंपातकिनमिवनोपसर्पति । मनस्विनमुन्मत्तमिवोपहसति । परस्परविरुद्धश्चेन्द्रजालमिवदर्शयन्तीप्र कटयतिजगतिनिजंचरितम् । तथाहि - सततम् ऊष्माणम् आरोपयन्त्यपि जाड्यमुपजनयति ।

(iv) दिव्यं हि चनक्षुर्भूतभवद्भविष्यत्सु व्यवहितविप्रकृष्टादिषु च विषयेषु शास्त्रं नामाप्रतिहतवृत्तिः । तेन हीनः सतोरप्यायतविशालयोर्लोचनयोरन्ध एव जन्तुरर्थदर्शनेषवसामर्थ्यात् । अतो विहाय बाह्यविद्यास्वभिषङ्गमागमय दण्डनीतिं कुलविद्याम् । तदर्थानुष्ठानेन चावर्जितशक्तिसिद्धिरस्खलित-शासनः शाधि चिरमुदधिमेखलामुर्वीम् इति ।

3. बाणभट्ट के जीवन और उनकी कृतियों का वर्णन कीजिए । (11)

Describe the life and works of Banbhatta.

अथवा / OR

शुकनासोपदेश के आधार पर गुरूपदेश के महत्त्व पर प्रकाश डालिए ।

Highlight the significance of Guru-Updesha on the basis of Shuknasopadesha.

P.T.O.

munotes.in